

Ann-Catherine Lichtblau, *Die Karl-Gustav-Kriege: Diskurs und Rezeption in der zeitgenössischen Publizistik (1657–1660)* (Berlin: Lit Verlag 2023). 377 s.

Ann-Catherine Lichtblaus bok bygger på hennes avhandling med vilken hon disputerade år 2019 vid Greifswalds universitet.

Med fokus på krigen mellan Sverige och Danmark följer författaren etablerade perspektiv. Detta gäller även valet av källmaterial: tryckta flygblad och flygskrifter är sedan länge ett etablerat källmaterial för historiska undersökningar, och under de senaste tio åren publicerades utöver denna bok ytterligare två större studier inom den tyskspråkiga forskningen med fokus på hur Sverige framställs i tidigmoderna tryckmedier: Barbara Windhuis avhandling på kommunikationsstrukturer i flygskrifter från det stora nordiska kriget (2013) samt Tobias Hämmerles avhandling om hur den svenska stormaktens uppgång och fall kommunicerades i tryckta flygblad i det tysk-romerska riket (2021). En ny vinkel får Lichtblaus undersökning genom fokuset på krigen 1657–1660 som ofta hamnar i skuggan mellan trettioåriga kriget och det stora nordiska kriget.

Syftet med denna undersökning är att analysera samtida kunskaper och bedömningar av Karl X Gustavs första och andra krig i 671 tryckta flygblad och flygskrifter. De flesta av dessa texter är av danskt (40 %) eller svenskt ursprung (över 25 %). Antalet publikationer kulminerade år 1659 (s. 44).

Metodiskt hämtar Lichtblau inspiration från litteraturvetenskap och *close reading* för att identifiera "funktionsbärande element" i de analyserade texterna (s. 17) som kunde ta form av enskilda ord eller meningar. Med hänsyn till avhandlingens teoretiska grunder ansluter hon till diskursteorier, dock utan att verkligen tillämpa dem på materialet.

Bokens disposition är inte övertygande: En utförlig beskrivning av materialet följs av ett översiktskapitel som presenterar allmän information om de tidigmoderna kungarikerna Danmark och Sverige, deras politiska utveckling, socialstruktur och konflikterna dem emellan (kap. 2 och 3). Dock skulle det ha varit nog med en kort introduktion om de sistnämnda för att ge bakgrund för Lichtblaus undersökning. Den egentliga undersökningen är tvådelad. I ett första kronologiskt upplagt steg sammanfattar författaren de diskurser som hon identifierar i det analyserade materialet. För båda krigen urskiljer hon fred, handel och militära framgångar som centrala diskurser (kap. 4 och 6), som tar olika form i Danmark och Sverige. De danska texterna legitimerade landets involvering i krigen med förödmjukelserna den danska sidan påstods ha upplevt under 1640-talet och genom Roskildefreden. Därför var de särskilt angelägna att betona det svenska hotet samt att iscensätta den danska kungen som garant för handelsfriheten i Östersjöområdet. De svenska skrifterna lyfte att Sverige var tvunget att försvara sig mot dansk aggression.

Under den drygt fem månader långa fredsperioden 1658 kan en förskjutning ses: I stället för militära framgångar fokuserar de svenska texterna på andra konkurrenter på kontinenten, kurfursten av Brandenburg och den habsburgska kandidaten för kejsarvalet, som ansågs hota det svenska väldet. Även belastningar av civilbefolkningen på grund av fortsatta inkvarteringar tematiseras utförligt i dessa texter (kap. 5).

Sammanlagt är det dock svårt att avgöra hur vanliga och representativa diskurserna som redovisas är, eftersom det saknas kvantitativa uppgifter (med undantag av den allmänna kvantitativa utvärderingen i kap. 2). Utöver det hade det varit önskansvärt att Lichtblau inte bara hade refererat dessa diskurser, utan att hon hade länkat dem till relevant annan forskning, som till exempel historisk fredsforskning i frågan om fredsdiskurser eller militärhistorisk forskning när det gäller militära framgångar eller belastningar. De argumentationsstrategier som Lichtblau redovisar följer väl etablerade mönster som också syns i andra konflikter. I stället för att bara beskriva dem vore det mer intressant att jämföra dem för att kunna se om och hur de förändras över tiden.

En länkning till andra forskningsfält skulle också ha främjat diskussionen av resultaten av den egentliga *close reading* som utförs i anslutning till dessa kapitel. Författarens mål är att kunna visa hur vad hon kallar krigets verklighet konstruerades i materialet (kap. 7). Det är synd att hon valde att separera diskurserna och analysen på det sättet. Det försvårar inte bara för att förstå kopplingen mellan de enskilda kapitlen utan även hennes resonemang påverkas negativt. Dessutom underlättar det inte att koppla den språkliga analysen till själva diskurserna.

Vid sidan av denna kritik förefaller det lite märkligt att författaren valde att inte inkludera flygbladens grafiska element i sin analys trots att forskningen sedan länge har etablerat att dessa bilder och texter kompletterade varandra och därför var tänkta att tolkas tillsammans. Bara i undantagsfall refererar Lichtblau till dem, till exempel när hon konstaterar att Karl X Gustavs tåg över Lilla och Stora Bält ofta framställdes i bilder (s. 128) – men då analyserar hon inte själva illustrationerna.

Boken visar på ett fortsatt intresse för svensk tidigmodern historia i den tyska historieforskningen. Det vore roligt om detta intresse hade varit ömsesidigt. Tack vare de långa och mångsidiga relationerna mellan Östersjöområdet och Tyskland finns det många beröringspunkter.